

**БИЗИМ
ТАГВИМ**

Ушагла ушаг, бөјүклә бөјүк

АРКАДИ ГАЈДАРЫН АНАДАН ОЛМАСЫНЫН 70 ИЛЛИЈИ МҮНАСИБӘТИ ИЛӘ

ДУНҖА халлары тарихиндә һәјат вә фәалијәтләри нәсилләрә нүмунә олан алимләр, сәнәткарлар, ичтимаи хадимләр һәр доврадә јетишмишдир: әфсанәви Прометейдән тутмуш һәгиги тарихи сималар: Галилей, Нәсими, Һејне, Назим Никмәт, Николај Островски, Муса Чәлил...

Гәдирбиләп нәсилләр белә гәһрәманларын адларыны әбәдиләшдирмәк үчүн һејкәлләр, абидәләр гојур, адларыны шәһәрләрә, кәндләрә, күчәләрә верир. Белә адамларын — алим вә сәнәткарларын адларыны әбәдиләшдирән әсил сәбәб будур ки, онларын һәјатлары илә јарадычылыгылары бир-бирини тамамлајыр.

Совет дөврүндә јетишмиш өлмәз сәнәткарлардан бири дә Аркади Петрович Голиков — Гајдардыр (1904 — 1941). Гајдар јаздыгы дөрдә сәһифәлик мүхтәсәр тәрчүмеји-һалында даһа чох дөјүш мејданларында һәлак олан јолдашларынын гәһрәманлыгыларындан данышдыгындан, өзү һаггында чох аз мәлумат верир. Анчаг бурадан да биз чох шеј өјрәнирик. Һәр шејдән әв-

вәл, буну, өјрәнирик ки, о, «мәнәм-мәнәм» демәји хошламаыр. Көрәјү кишләр үчүн кимсәнин бојнуна миннәт гојмур, бушлары бир һүнәр кими дејил, ән ади күндәлик иш вә өз ади борчу кими көрүр. Һәтта јалан данышдыгыны да етиграф едир: «...Мән Гызыл Ордуја кедәндә 14 јашым вар иди. Амма уча бој, енаикүрәк идим. Өзүм дә јаландан демитдим ки, јашым он алтыдыр»...

Бу јалан онун бүтүн шүүрлу һәјатында јәгин ки, илк вә сон јалан олмушдур. Амма һәрдән белә фајдалы јалан багышлана биләр.

Аркади он беш јашында командирләр курсуну битириб рота командири олур. Амма тәрчүмеји-һалында бунунла һеч дә ловғаланмыр, әксинә, нөгсанларындан, јолдашларынын көмәјидән данышыр: «О заман чох чаван идим. Әлбәттә, Чапајев кими командирлик едә билмирдим. Тез-тез сәһвим олурау. Ишим долашыға дүшәндә һәрдән пәнчәрәдән бахыб фикирләширдим ки, кәдсәнә, гылыңчымы чыхарым, маузерими төһвил, верим, гошулум ушаглара кедим ојнама-

гымын далынча. Һәр бүдрәјәндә, сәһвә јол верәндә, һәтта өзбашыналыг едәндә о саат јолдашларым башымын үстүнү алырдылар, сәһвимн кәстәрирдиләр, мөһкәмчә дацлајырдылар. Амма бунларын һамысы хејримә олурау. Мән Гызыл Ордуна чох севирдим, өмрүм боју ордуда галмаг фикриндә идим».

Лакин онун бу арзусу баш тутмур. Вәтәндаш мұһарибәсинин дөјүш мејданларында алдығы јарадан сонра сәһһәти орду сырларында галмаға имкан вермир. Һәкимләрин бу гәрары ону сарсыдыр. О, әфсанәви командан, халг комиссары Михаил Василевич Фрунзејә хәһишсиз, шикајәтсиз сәмиими вида мәктубу јазыр. Фрунзе бу мәктубдан тәсирләннө ону јанына чагырыр, ата мөһәббәти илә сәһбәт едир вә онда јазычылыг истәдады дујдугундан Аркадијә јарадычылыгла мәшгул олмағы мөсләһәт көрүр. Ким билир, бәлкә бу «тәсадуф», јәни јараланма вә бу көрүш олмасайды...

Јох, јох, тәсадуф нәтичәсиндә һәр шеј олмаг мүмкүндүр, амма јазычы, һәм дә белә устад

сәнәткар олмаг мүмкүн дејилдир. Гајдар да, Николај Островски дә «тәсадуф» нәтичәсиндә дејил, бөјүк идеја вурғунлуғу, сарсылмаз ирадә, әсил истәдад сәјәсиндә јазычы олмушлар. Јазычылыг һәвәси нә вахт гәлбиндә баш галдырдыгыны хатырлајараг А. Гајдар јазыр: «Ордуда оlanda һәлә ушаг идим. Чох күмәк ки, елә она көрә дә мән дән сонра дүнјаја кәлмиш оған вә гызлара бу һәјат барәдә, онун немә башландығы, нечә давам етдији барәдә данышмаг истәрдим. Ахы, һәр һалда мән аз шеј көрмәмишдим».

Гајдар совет әдәбијјатында әсасән ушаг јазычысы кими танынмышдыр. Лакин о, елә хошбәхт сәнәткарлардандыр ки, онларын јарадычылыгыны бу вә ја дикәр охучу группларына вә јаш дәрәчәләринә көрә мөһдудлашдырмаг олмаз. Әсил сәнәт әсәри — халг әдәбијјаты: дастанлар, һағыллар, аталар сөзләри, тапмачалар кими, бүтүн јашлара, бүтүн нәсилләрә, бүтүн дөврләрә мөхсусдур. Гајдарын әсәрләрини бу дәрәчәдә јүксәлдән башлыча хүсусијјәт одур

ки, о, ушагла ушаг, бөјүклә бөјүкдүр. Онун үчүн ајрыча күзәштли ушаг тематикасы, ајрыча бәзәк-дүзәкли ојунчаг кими ушаг дили јохдур. Мөвзучә да, мөзмунча да, дилчә дә һеч бир күзәштә кетмәдән һәгиги мәнада бәди әсәр јаратмаг, һәм дә елә јарагмаг ки, ону ушаглы-бөјүклү һамы севсин, — будур Гајдарын јарадычылыг принципи, будур ону һәгиги сәнәткар дәрәчәсинә јүксәлдән хүсусијјәт!

Әсил сәнәт әсәри елә әсәрдир ки, истәр ушаг, истәр бөјүк онунла һәр дөфә гаршылашанда — охујанда, ешидәндә, көрәндә онун јени-јени мәна вә мәзијјәтләрини кәшф етсин.

А. Гајдарын әсәрләри дә мөһз белә уғурлу тәлелидир. Бу әсәрләри ушаглар да, бөјүкләр дә ејни мараг вә һәвәслә дө-

нә-дөнә охујур, һәр дөфә јени бир әсәр кими тәә мәзијјәтләр көрүр вә һәгиги сәнәтлә гаршылашырлар.

Әсил вәтәнпәрвәр сәнәткар Аркади Гајдар 1941-чи илдә Бөјүк Вәтән мұһарибәси чәһәсиндә һәјат вә јарадычылыгынын чичәкләнән бир дөврүндә — 37 јашында мәрәдлик вә гәһрәманлыгла һәлак оладу. Анчаг о, өлмәз әсәрләри илә нәсилләрин гәлбиндә әбәди јашајачагдыр.

Микајыла
РЗАГУЛУЗАДӘ.

Редактор Н. ИМАНГУЛИЈЕВ.